

1.6.2020

EOAK/3645/2020

Sosiaali- ja terveysministeriö

PL 33
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Lausuntopyyntö VN/10579/2020 (STM056:00/2020)

Luonnos hallituksen esityksestä laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta: Koronavirusepidemian tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua tehostava altistuneiden tunnistusjärjestelmä

Lausuntopyyntö koskee hallituksen esityksen luonnosta, jonka mukaan tartuntatautilaissa säädettäisiin mobiililaiteteknologiaan perustuvan altistuneiden tunnistusjärjestelmän ottamisesta käyttöön koronavirusepidemian tartuntaketjujen jäljittämiseksi. Altistuneiden tunnistusjärjestelmäksi kutsuttu tietojärjestelmä koostuisi matkapuhelimiin ladattavasta käyttäjilleen ilmaisesta mobiilisovelluksesta ja viranomaisen ylläpitämästä taustajärjestelmästä.

Olen asian aikaisemmassa valmisteluvaiheessa 5.5.2020 antanut lausunnon ([EOAK/2960/2020](#)), jossa olen korostanut asiaan liittyviä perusoikeusnäkökohtia ja käsitellyt erityisesti pätevän suostumuksen antamisen edellytyksiä perusoikeuksiin puuttuessa.

Nyt kysymyksessä oleva lausunto on pyydetty antamaan lausuntopalvelussa (www.lausuntopalvelu.fi) vastaamalla siellä esitettyihin kysymyksiin. Vastaukseni sähköisen lausuntolomakkeen kysymyksiin sekä muut kannanottoni esitetään tässä asiakirjassa, jonka sisältö siirretään lomakkeen vastaaville kentille lausuntopalvelussa.

Oikeusasiamiehen tehtäviin ei kuulu lakiluonnosten taloudellisten, tai ylipäätensä muiden kuin oikeudellisten, vaikutusten arviointi, joten näitä seikkoja koskeviin kysymyksiin en ota lausunnossani kantaa.

Kysymys 1

Voidaanko ehdotetulla altistuneiden tunnistusjärjestelmällä mielestänne tehostaa koronavirusepidemian tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua?

Vastaukseni on: Kyllä

- Kysymys 2** Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?
- Vastaukseni on: Ei pääosin
- Kysymys 3** Onko esityksestä aiheutuvat taloudelliset vaikutukset arvioitu asianmukaisesti?
- Vastaukseni on: Ei kantaa
- Kysymys 4** Onko esityksestä aiheutuvat muut vaikutukset arvioitu asianmukaisesti?
- Vastaukseni on: Ei kantaa
- Vastauskenttä 5** Ehdotuksenne 43 a §:n muutoksiksi (Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävät)
- Ehdotetussa 43 a §:ssä säädettäisiin henkilötietojen käsittelyyn tarkoitettun tietojärjestelmän perustamisesta. Kysymyksessä olisi henkilörekisteri. Järjestelmän koostuisi matkapuhelimiin ladattavasta mobiilisovelluksesta ja siihen liittyvästä viranomaisen ylläpitämästä taustajärjestelmästä, joista käytettäisiin yhdessä ilmaisua altistuneiden tunnistusjärjestelmä.
- Sovelluksen käyttöön ottaessaan käyttäjä ei antaisi sovellukselle suoria tunnistetietojaan, vaan jokaiselle käyttäjälle osoitettaisiin sattumanvarainen pseudotunniste.
- Mobiilisovelluksen matkapuhelimeensa ladannut henkilö olisi toisten saman mobiilisovelluksen ladanneiden henkilöiden avulla jäljitettävissä paremmin edellytyksin kuin muuten, koska mobiilisovelluksesta altistumisilmoituksen saanut henkilö voisi ilmoittaessaan liikkeistään ja tapaamisistaan tukeutua sovelluksen ilmoittamiin tietoihin. Ilman sovellusta hän ei välttämättä muistaisi kaikkia kontaktejaan eikä pystyisi yksilöimään tapaamiaan tuntemattomia ihmisiä edes lukumääräisesti.
- Hallituksen esityksen luonnoksessa on kuvattu järjestelmän toimintaa siten, että sovelluksen ladannut henkilö (harkintansa mukaan) ilmoittaisi taustajärjestelmään tiedon sairastumisestaan. Tieto sairastumisesta välittyisi automaattisen yhteyden perusteella taustajärjestelmästä sovelluksen ladanneiden henkilöiden matkapuhelimiin. Sovellukset vertaisivat sairastumistietoja rekisteröimiinsä kontaktitietoihin ja antaisivat tarvittaessa puhelimen käyttäjälle ilmoituksen mahdollisesta altistumisesta. Sen jälkeen altistunut voisi (harkintansa mukaan) olla yhteydessä viranomaisiin tilanteestaan. Kontaktiedot eivät ilmeisesti

rekisteröityisi suoraan taustajärjestelmään vaan ainoastaan matkapuhelimiin.

Sovelluksen ladanneen henkilön saaman altistumisilmoituksen sisältö voisi ilmeisesti käsittää vain tiedot sovellukseen rekisteröityneen kohtaamisen ajankohdasta. Koska paikkatietoja ei tallenneta eikä pseudotunnisteita ilmoiteta sovelluksen käyttäjille, muita tietoja ilmoitus ei nähtävästi voisi sisältää. Altistumisilmoituksen saanut henkilö voisi tilanteesta riippuen muistaa tai päätellä, kenet tai keitä hän ilmoitettuna ajankohtana tapasi. Taustajärjestelmässä tilanne olisi ilmeisesti karotitettavissa tarkemmin etenemällä altistumisilmoituksen saaneen henkilön antamien tietojen perusteella pseudotunnisteista varsinaisiin henkilötietoihin (liittymänumerot). Tätä mahdollista pseudotunnisteiden hyödyntämistä taustajärjestelmässä ei ole kuitenkaan hallituksen esityksen luonnoksessa lainkaan kuvattu. Jää epäselväksi, hyödynnettäisiinkö taustajärjestelmässä olevia pseudotunnisteita altistuneiden jäljittämässä tavalla tai toisella.

Sovelluksen lähettämään altistumisilmoitukseen johtaneessa tapaamisessa on saattanut olla läsnä myös henkilöitä, joilla ei ole ollut sovellusta eikä näin ollen myöskään pseudotunnistetta. Heidän jäljittämisenä ja rekisteröimisensä perustuisi siis joka tapauksessa pelkästään altistumisilmoituksen saaneen henkilön muistikuviiin ja päätelmiin.

Luonnostellussa 43 a §:ssä on maininta tunnistusjärjestelmän ”vapaaehtoisuudesta”. Vapaaehtoisuuden sisältöä ei kuitenkaan säännöksen perusteluissa ole avattu, vaikka juuri tämä seikka on asian valtiosääntöisessä tarkastelussa keskeinen.

Kuten olen jo aikaisemmassa lausunnossani todennut, asian valtiosääntöoikeudellinen merkitys liittyy perustuslain 10 §:n mukaiseen yksityiselämän suojaan, jonka lähtökohtana on yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten ja ulkopuolisten tahojen aiheutonta puuttumista. Tähän oikeuteen sisältyy muun muassa yksilön oikeus solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin. Asia on merkityksellinen myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan, erityisesti sen 8 artiklan 1 kohdassa jokaiselle turvatun henkilötietojen suojan kannalta.

Ladatessaan kysymyksessä olevan sovelluksen mobiililaitteeseensa henkilö ei välttämättä tule ajatelleeksi, että jonottaessaan riittävän kauan kaupan kassalla tai seistessään metrossa hänen kohtaamisensa muiden lähistöllä olevien henkilöiden kanssa tulee rekisteröidyksi, mikä saattaa myöhemmin johtaa ääritapauksessa jopa tartuntatautilan nojalla määrättävään karanteeniin ja joka tapauksessa siihen, että jäljittäjät ottavat yhteyttä. Jäljittämistilanteessa paljastuvat kontaktitiedot saattavat olla ennalta-arvaamattomia ja kiusallisiakin.

Huomion arvoista on myös, että sovellus voi ilmoittaa, että sovelluksen ladannut henkilö on altistunut virukselle, vaikka tällaista mahdolli-

suutta ei tosiasiasa ole ollut. Esimerkiksi ohuet seinät, lasi tai muovi estävät viruksen leviämisen, mutta eivät välttämättä Bluetooth-signaalin kulkua. Tästä seuraa, että kontakti voi rekisteröityä sovellukseen esimerkiksi vierekkäisissä autoissa pysäköintialueella.

Tartuntatautilain 50 §:n mukaan virkasuhteinen kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri tai virkasuhteinen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri voi määrätä henkilön karanteeniin yhden kuukauden ajaksi. Päätös edellyttää, että henkilöllä on todettu yleisvaarallinen tartuntatauti tai hänen on perustellusti epäilty altistuneen sille. Vähimmillään siis perusteltu altistumisepäilykin voi riittää karanteenin määräämisen perusteeksi.

Vaikka henkilö voi joutua tartuntatautilakiin perustuvien toimenpiteiden kohteeksi ilman sovellustakin, sovelluksen lataamalla hän tarjoaa itseensä kohdistuvalle valvonnalle paremmat edellytykset. Jos päätös ladata sovellus perustuu riittävään tietoon ja harkintaan, asiassa ei välttämättä ole ongelmaa – henkilö saattaa perustellusti pitää mahdollisesta altistumisestaan saamia tietoja arvokkaampana asiana kuin yksityisyyden suojaansa.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on katsonut perusoikeusrajoituksen (tässä tapauksessa yksityiselämä) kohteeksi joutuvan henkilön suostumuksella voivan olla merkitystä valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa ja pitänyt tässä suhteessa oleellisena sen arvioimista, mitä voidaan pitää oikeudellisesti merkityksellisenä suostumuksena kussakin tilanteessa. Valiokunta on edellyttänyt suostumuksenvaraisesti perusoikeussuojaan puuttavalta lailta, jollaisesta nyt olisi kysymys, muun muassa tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä, säännöksiä suostumuksen antamisen ja sen peruuttamisen tavasta samoin kuin suostumuksen aitouden ja vapaaseen tahtoon perustuvuuden varmistamista. Luonnosteltu 43 a § ei täytä näitä vaatimuksia.

Pelkkää mainintaa järjestelmän vapaaehtoisuudesta ei voida pitää riittävänä perusoikeuksien rajoittamiselle suostumuksen perusteella.

Pykäläluonnoksessa käytettyä ilmaisua ”koronavirusepidemian ajan” ei voitane pitää riittävänä tarkkarajaisena. Pelkästään sitä, että tunnistusjärjestelmän aktiivisesta käytöstä luovutaan epidemian jälkeen ei myöskään voitane pitää riittävänä, mikäli järjestelmää, jos se jää teknisesti jäljelle, ei tyhjennetä kaikesta sinne kertyneestä tiedosta niin, ettei tietoja voida enää palauttaa.

Vastauskenttä 6

Ehdotukseenne 43 b §:n muutoksiksi (Kansaneläkelaitoksen tehtävät)

Kun edellisessä pykälässä on yksiselitteisesti ensin todettu, että Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ylläpitää altistuneiden tunnistusjärjestelmää ja toimii sen rekisterinpitäjänä, on vastuun kohdentumisen kannalta ongelmallista, että heti seuraavassa pykälässä tode-

taan, että järjestelmän ylläpidosta vastaakin Kansaneläkelaitos (Kela).

Rekisterinpitäjän vastuu liittyy paitsi rekisterinpitäjän itse suorittamaan myös rekisterinpitäjän toimeksiannosta suoritettuun henkilötietojen käsittelyyn. Rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän roolien ja vastuiden eroja ja toimijoiden keskinäisen suhteen järjestämistä on EU:n tietosuoja-asetuksessa säännelty tavalla, joka helpottaa oikean vastuunkantajan löytämistä käytännön tilanteissa. Tietosuoja-asetuksessa ei operoida ylläpitäjän käsitteellä.

Rekisterinpitäjän käsitteellä on tietosuoja-asetuksessa ensisijaisesti tarkoitus määrittää, kuka vastaa tietosuoja-sääntöjen noudattamisesta sekä ilmaista, kenen puoleen kääntymällä rekisteröidyt voivat käyttää oikeuksiaan. Rekisterinpitäjän tunnistaminen on valvonnan ja vastuun kohdentamisen kannalta ratkaisevaa. Valvonnan ja vastuun kohdentamisen kannalta on kuitenkin keskeistä pystyä tunnistamaan myös henkilötietojen käsittelijät ja selvittää heidän toimintaansa määrittävän toimeksiannon sisältö ja ehdot.

Tietosuoja-asetuksen 28 artiklan 3 kohdan mukaan henkilötietojen käsittelijän suorittamaa käsittelyä on määritettävä sopimuksella tai muulla unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisella oikeudellisella asiakirjalla, joka sitoo henkilötietojen käsittelijää suhteessa rekisterinpitäjään ja jossa vahvistetaan käsittelyn kohde ja kesto, käsittelyn luonne ja tarkoitus, henkilötietojen tyyppi ja rekisteröityjen ryhmät sekä rekisterinpitäjän velvollisuudet ja oikeudet.

Ylläpitäjän, rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän roolit ja työnjako tulee säätää selkeästi. Lainkohdan perusteluissa mainitaan, että Kela toimisi henkilötietojen käsittelijänä. Hallituksen esityksen luonnoksen perusteella ilmeisesti mikään altistuneiden tunnistusjärjestelmään liittyvistä toiminnoista ei kuitenkaan kuuluisi Kelan tehtäviin, joten luonnoksen perusteella ei ole selvää, millaista henkilötietojen käsittelyä Kelassa suoritettaisiin.

Laillisuusvalvonnassa rekisterinpitäjän tehtävistä vastaavan tahon vaikea identifioiminen ja rajanveto rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän roolien välillä on aiheuttanut virkavastuun kohdentamiseen liittyneitä ongelmia. Esimerkiksi eduskunnan hallintovaliokunta on poliisin rekisterinpidon osalta todennut (HaVL [40/2014 vp](#)) seuraavaa:

”Valiokunta toteaa lisäksi, ettei se ole saanut riittävää oikeudellista selvitystä siitä, mihin perustuu se seikka, että keskusrikospoliisi hoitaa käytännössä rekisterinpidon, vaikka lain mukaan Poliisihallitus on rekisterinpitäjä.”

Vastauskenttä 7

Ehdotukseenne 43 c §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä tapahtuva tietojen käsittely)

Tartuntatautilaissa säädetään viranomaisten lakisääteisestä oikeudesta käsitellä henkilötietoja tarttuvan taudin tartuntojen jäljittämiseksi. Lisäksi sovellettavaksi tulevat tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohtaan ja 9 artiklan 2 kohdan i- ja h-alakohdat.

Kuten edellä on todettu, rekisterinpitäjän vastuu liittyy paitsi rekisterinpitäjän itse suorittamaan myös rekisterinpitäjän toimeksiannosta suoritettuun henkilötietojen käsittelyyn. Järjestelmän rakenne olisi tässä tapauksessa sikäli erikoinen, että henkilötietojen käsittely tapahtuisi osaksi (pykäläluonnoksen 2 momentin 1, 2 ja 4 kohdassa luetellut tiedot) käyttäjien mobiililaitteissa eli siis käytännössä rekisterinpitäjän ulottumattomissa. Mobiililaitteen käyttäjä ei kuitenkaan ilmeisesti varsinaisesti käsitelisi sovelluksessa olevia tietoja vaan sovellus toimisi automaattisesti rekisteröiden kontakteja ja tehden niiden perusteella altistumisilmoituksia.

Jos rekisteröity haluaisi käyttää oikeuttaan tutustua järjestelmässä oleviin häntä koskeviin tietoihin, pyynnön täyttäminen voisi osoittautua ongelmalliseksi, koska tieto olisi pilkottuna mobiililaitteissa ja taustajärjestelmässä eikä rekisterinpitäjällä ilmeisesti olisi suoraa pääsyä mobiililaitteisiin. Oikeus tulla unohdetuksi saattaisi niin ikään olla hankala toteuttaa, jos rekisteröityjä kontaktitietoja olisi kymmenissä tai sadoissa järjestelmän piiriin kuuluvissa mobiililaitteissa.

Luonnoksen mukaan myös käyttäjien pseudotunnisteet (2 momentin 1 kohta) olisi poistettava 14 vuorokauden kuluttua niiden tallentumisesta. Tämä ei kuitenkaan liene tarkoitus, koska tunnisteiden käyttö liittyy olennaisena osana sovelluksen käyttöön, joka voinee jatkua pidempäänkin kuin 14 vuorokautta.

Vastauskenttä 8

Ehdotuksenne 43 d §:n muutoksiksi (Suhde 22 §:ssä säädettyyn ilmoitusvelvollisuuteen)

Pykälässä säädettäisiin, että mobiilisovelluksen käyttäjällä ei olisi tartuntatautilain 22 §:n mukaista velvollisuutta ilmoittaa altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla kerättyjä tietoja. Ehdotettavan säännöksen tarkoituksena olisi selkiyttää lain 22 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden ja mobiilisovelluksen käytön vapaaehtoisuuden välistä suhdetta.

Kuten jo edellä olen todennut, sovelluksen käyttäjälleen lähettämä altistumisilmoitus voisi ilmeisesti sisältää vain tiedot sovellukseen rekisteröityneen kontaktin ajankohdasta. Koska paikkatietoja ei tallenneta järjestelmään eikä pseudotunnisteita ilmoiteta sovelluksen käyttäjille, muita tietoja ilmoitus ei nähtävästi voisi sisältää. Sovelluksen käyttöön ottaessaan käyttäjä ei antaisi sovellukselle suoria tunnisteitietojaan, vaan jokaiselle käyttäjälle annettaisiin ainoastaan pseudotunniste. Altistumisilmoituksen saanut henkilö voisi tilanteesta riippu-

en muistaa tai päätellä, kenet tai keitä hän ilmoitettuna ajankohtana tapasi. Jos hän tällaisessa tilanteessa ilmoittaisi tapaamiensa henkilöiden nimiä viranomaisille, jää epäselväksi, olisiko kysymys altistuneiden tunnistusjärjestelmän kautta saaduista tiedoista. Sovellushan ei ilmeisesti ilmoittaisi nimiä vaan ainoastaan altistumistapahtuman ajankohdan. Ellei kysymys olisi altistuneiden tunnistusjärjestelmän kautta saaduista tiedoista, tulisiko henkilön ilmoittaa nimet tartuntatautilain 22 §:n perusteella? Tällainen velvollisuus ei varmaankaan olisi sopusoinnussa sovelluksen käytön vapaaehtoisuuden korostamisen kanssa. Tältä osin sääntely edellyttää tarkentamista.

Vastauskenttä 9

Ehdotukseenne 43 e §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmästä saadun altistumistiedon käsitteleminen)

Pykälässä mainittu yhteydenottopyyntö tarkoittaisi matkapuhelimeen ladatusta sovelluksesta altistumisilmoituksen saaneen henkilön yhteydenottoa rekisterinpitäjään (THL). THL luovuttaisi yhteydenottoon liittyvät tiedot (altistumistapahtumaan liittyvät henkilötiedot) eteenpäin terveydenhuollon toimintayksioille ja ne merkittäisiin erityiseen väliaikaiseen rekisteriin. Nyt arvioitavana olevasta luonnoksesta ei ilmene, onko tätä rekisteriä koskevat säännökset muualla lainsäädännössä. Ellei rekisteristä ole säännöksiä, ne on syytä laatia. Pelkkä mainintaa tällaisesta rekisteristä ei ole riittävää.

Luovutetut tiedot saattaisivat koskea myös muita kuin sovelluksen ladanneita henkilöitä, jos he ovat osallistuneet samaan altistumistilanteeseen sovellusta käyttävien henkilöiden kanssa ja myös heidät nimeittäisiin yhteydenottopyynnössä. Myös he tulisivat rekisteröidyksi järjestelmään ja pykäläluonnoksessa mainittuun väliaikaiseen rekisteriin, vaikka heidän kohdallaan ei voida puhua sovelluksen laatimiseen liittyneestä vapaaehtoisuudesta tai suostumuksesta.

Vastauskenttä 10

Ehdotukseenne 43 f §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmän toteutuksen ohjaus)

Ehdotetun säännöksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa ja seuraa Kansaneläkelaitokselle tässä luvussa säädettyjen tehtävien toteutumista.

Kuten edellä on todettu, laissa tulisi säännellä tarkemmin Kelan rooli ja tehtävät henkilötietojen käsittelijänä. Tarkempien säännösten puuttuessa ehdotetun 43 f §:n suhdetta perustuslaissa säädettyyn Kelan valtiosääntöiseen asemaan ei ole mahdollista arvioida.

Perustuslain 36 §:n mukaan Eduskunta valitsee valtuutetut valvomaan kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa. Perustuslakivaliokunta on todennut lausunnossaan PeVL 7/2001 vp, että perustuslain 36 §:n on ymmärrettävä viittaavan pyrkimykseen turvata eduskunnan

riittävät vaikutusmahdollisuudet Kelassa. Säännöksessä tarkoitettu valvonta tulee siten valiokunnan mukaan käsittää väljästi. Perustuslakivaliokunta totesi myös, että Kela on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, joka on erillään valtioneuvoston ja ministeriöiden alaiseen viranomaiskoneistoon kuuluvista ohjaus- ja valvontasuhteista. Perustuslakivaliokunta on julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta antamassaan lausunnossaan (PeVL 46/2010 vp) ottanut kantaa valtiovarainministeriön mahdollisuuksiin ohjata Kela. Perustuslakivaliokunta totesi, että Kelan asema edellyttää, että kyseistä lainsäädäntöä ei sovelleta Kelaan. Valiokunnan mukaan kuitenkin valtionhallinnon ja kuntien hyvinvointipalveluja hoitavien viranomaisten tietohallintojärjestelmien on jo käytännön syistä toimittava yhteen ja se edellyttää, että lainsäädännön tavoitteet saavutetaan muilla keinoin kuin valtiovarainministeriön sitovalla ohjauksella.

Sosiaali- ja terveysministeriölle ehdotettu Kelan ohjausvalta ei näyttäisi olevan perustuslakivaliokunnan Kelan asemaa koskevan kannan mukainen.

Vastauskenttä 11

Ehdotuksenne 43 g §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturvallisuuden arvioiminen)

Tietosuojaa-asetuksen 35 artiklassa säädetään velvollisuudesta toteuttaa tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi, jos tietyyntyyppinen henkilötietojen käsittely aiheuttaa luonnollisen henkilön oikeuksien ja vapauksien kannalta korkean riskin. Vaikutustenarvioinnin tekee (tai teettää) lähtökohtaisesti rekisterinpitäjä. Tässä tapauksessa vaikutustenarviointi epäilemättä on tarpeen.

Vastauskenttä 12

Ehdotuksenne 43 h §:n muutoksiksi (Valvonta)

Esitysluonnoksen perustelusta ei ilmene, miten Valviralle ehdotettu valvonta on yhteensovittavissa siihen, että Kelalla on perustuslaissa säädetty asema, joka on erillään valtioneuvoston ja ministeriöiden alaiseen viranomaiskoneistoon kuuluvista ohjaus- ja valvontasuhteista. (Tästä lausuttu tarkemmin ehdotetun 43 f §:n kohdalla.)

Kysymys 13

Voimaantulosäännös: Ovatko esityksen voimaantulo- ja voimassaoloajat perusteltuja esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi?

Voimaantulosäännöksessä tai muualla ehdotetussa laissa tulisi säätää tarkemmin siitä, mitä järjestelmään tallennetuille tiedoille ja järjestelmän ylläpidolle tapahtuu lain voimassaolon päättymisen jälkeen.

Vastauskenttä 14

Mahdolliset muut näkemyksenne esityksestä?

Vaikka perusoikeusjärjestelmä rakentuu vahvasti henkilön itsemääräämisoikeudelle, on epäselvää, missä määrin henkilö voi suostua perusoikeuksiensa rajoittamiseen. Suostumukseen perustuvan rajoittamisen sallittavuutta on johdonmukaista arvioida eduskunnan perustuslakivaliokunnan määrittelemien perusoikeuksien yleisten rajoitus-edellytysten valossa.

Perustuslakivaliokunnan mukaan perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudesta ja oikeuksien luonteesta perustuslaissa turvattuina perusoikeuksina voidaan johtaa joitain yleisiä rajoittamista koskevia vaatimuksia. Tällaisia vaatimuksia ovat esimerkiksi hyväksyttävyy-, välttämättömyys- ja suhteellisuusvaatimukset.

Perustuslakivaliokunta toteaa perusoikeusuudistusta koskevassa mietinnössään ([PeVM 25/1994 vp](#)) seuraavaa:

”Rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttäviä. Rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima. Rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Rajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Jokin perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään”.

Käsitykseni mukaan suostumukseen perustuvien järjestelyjen osalta tulee varmistua siitä, että suostumus on perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisesti aito. Edellä esitetyn mukaisesti valiokunta on edellyttänyt suostumuksenvaraisesti perusoikeussuojaan puuttuvalta lailta muun muassa tarkkuutta ja täsmällisyyttä, säännöksiä suostumuksen antamisen ja sen peruuttamisen tavasta samoin kuin suostumuksen aitouden ja vapaaseen tahtoon perustuvuuden varmistamista sekä sääntelyn välttämättömyyttä.

Totean, että suostumuksen aitouden varmistamiseksi riittävän tiedon saaminen järjestelmän tarkoituksesta, toiminnasta ja ominaisuuksista pitää varmistaa lainsäädännöllä. Suostumuksen antajan tulee saada tietää, mitä tietoja tallennetaan järjestelmään ja mitä tietoja luovutetaan ja kenelle.

Järjestelmän käyttäjien tueksi tulee toteuttaa sovellusta koskeva selkeä, ymmärrettävä ohjeistus, josta käy ilmi, mihin ottaessaan sovelluksen käyttöön antaa luvan ja mihin sovelluksen käyttöönotto voi johtaa.

Apulaisoikeusasiamies

Maija Saksin

Esittelijäneuvos

Jarmo Hirvonen

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.